

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Een archeologische speurtocht naar Caesar in de lage landen

Barreveld, J.

Citation

Barreveld, J. (2024). Een archeologische speurtocht naar Caesar in de lage landen. *Tijdschrift Voor Geschiedenis*, 137(1), 86. doi:10.5117/tVg2024.1.006.BArr

Version: Publisher's Version
License: [Creative Commons CC BY 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4304716>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Oudheid

Tom Buijtendorp, *Caesar in de Lage Landen. De Gallische Oorlog langs Rijn en Maas* (Uitgeverij Omniboek; Utrecht, 2023, tweede editie) 384 p. ill., €24,50 ISBN 9789401920124

Een archeologische speurtocht naar Caesar in de Lage Landen

Hij kwam, hij zag en hij overwon; Caesars gewelddadige veroveringstochten in het noorden van Gallië tijdens de Gallische Oorlog (58-51 v.Chr.) vormen een van de vroegste episodes in de geschreven geschiedenis van de Lage Landen. Lange tijd was dit geschiedkundig een grijs gebied. Zoals is te lezen in de inleiding van Tom Buijtendorps nieuwe editie van *Caesar in de Lage Landen*, kon de Belgische archeoloog Thoen in 2006 nog beweren dat Caesar überhaupt nooit in België was geweest. De belangrijkste geschreven bron voor dit conflict was immers Caesar zelf, en daarmee dus niet de meest betrouwbare. Die veronderstelling van Thoen weet Buijtendorp in ruim driehonderd bladzijdes vakkundig te verwerpen. Met nieuwe inzichten vanuit de archeologie kan het beroemde oorlogsverslag van Caesar zelf, *De bello Gallico*, vanuit een nieuw perspectief gelezen worden. Zoals blijkt zijn er de afgelopen decennia genoeg metaalvondsten gedaan, marskampen ontdekt, en numismatische studies verricht die samen vanuit de archeologie een overtuigende casus kunnen maken voor Caesars aanwezigheid in de Lage Landen. Daarmee vertolkt Buijtendorp nieuwe wetenschappelijke ontdekkingen van onder andere archeoloog Nico Roymans en numismatist Simone Scheers, aangevuld met eigen inzichten, naar een breed publiek.

De kunst van dit boek is dat hiermee niet alleen de vroegste geschiedenis van de Lage Landen aan het licht wordt gebracht, maar ook nog eens mooi wordt verbonden aan ontwikkelingen elders in Gallië en in het politieke hart van het Romeinse imperium

zelf. Zo blijkt dat noord-Gallië, het gebied dat volgens Caesar door de strijdlustige *Belgae* werd bewoond, het belangrijkste strijdtoneel vormde van de Gallische Oorlog. Hier verbleef Caesar het grootste deel van zijn tijd, hier behaalde hij enkele van zijn grootste overwinningen, en hier leed hij enkele van zijn pijnlijkste nederlagen. Met alle politieke consequenties voor Caesar van dien. De Romeinse legionairs die de gewelddadige campagnes tegen de formidabele *Belgae* overleefden – ongeveer de helft sneuvelde in de strijd – zouden uiteindelijk als ervaren veteranen met Caesar in 49 v.Chr. de rivier de Rubicon oversteken in zijn staatsgreep tegen de Romeinse senaat. Het gebied van de *Belgae* speelde ook een belangrijke strategische rol, als uitvalsbasis richting het oostfront naar het woeste Germanië aan de overkant van de Rijn, en aan de andere kant het kanaal over naar Britannië. Zodoende blijken onze destijds drassige en perifere streken toch een sleutelrol te hebben gespeeld in de Romeinse geschiedenis.

In veel detail en in overzichtelijk taalgebruik kunnen we Caesars veroveringstochten in Noord-Gallië volgen. Daarbij is het boek verrijkt met talloze behulpzame illustraties, plattegronden, diagrammen en foto's. Het boek begint met een kort maar krachtig voorwoord door Jona Lendering over de methodologische verhouding tussen geschiedenis en archeologie. Na de inleiding begint het narratief met een bespreking van het geschreven bronmateriaal en een reconstructie van Caesars uiterlijk aan de hand van bewaarde bustes. Daarna volgt een

analyse van Caesar als ‘eerste geograaf van de Lage Landen’, noodzakelijk om Caesars narratief in de context te plaatsen van het genre waarin hij schrijft, en een bespreking van Caesar ‘als organisator’, waarin zijn leiderschapstijl naar voren komt. Na een hoofdstuk over de geografische en strategische setting van de Lage Landen vervolgt het boek met een reeks hoofdstukken die in chronologische volgorde Caesars campagnes in het hoge noorden verhalen. Daarbij is de opzet steeds vergelijkbaar, waarbij archeologische gegevens, landschappelijke speurtochten en Caesars eigen narratief elkaar telkens afwisselen. Het boek eindigt met een bijlage waarin een poging wordt gewaagd om tot nauwkeurige en betrouwbare schattingen te komen wat betreft inwonersaantallen, strijdkrachten en hoeveelheid slachtoffers.

De bijlage is wat dat betreft emblematisch voor het boek als geheel in het streven naar accuraatheid en zoveel mogelijk detail, het liefst te vatten in numerieke gegevens. Zo wordt er regelmatig een schatting gemaakt hoeveel manschappen Caesar en zijn vijanden op enig moment tot hun beschikking hadden of hoelang een mars van de ene plek naar de andere duurde. Veel meer rekensommetjes komen voorbij, zoals hoelang het duurde om een pallisademuur te bouwen, hoeveel liter drinkwater een legioen nodig had, hoeveel werpsperen een Romeinse eenheid per minuut kon werpen, enzovoorts. Met evenzoveel liefde voor detail zoekt het boek naar de meest waarschijnlijke locaties van slagvelden, marskampen en hoogteversterkingen. Het geheel vormt een indrukwekkende poging om zoveel mogelijk feitelijke orde te creëren in de wanorde van de antieke bronnen. Aan de andere kant wordt het verhaal wel erg vaak onderbroken door rekensommen en

topografische reconstructies, wat de vraag doet rijzen of een meer thematische indeling van de hoofdstukken niet meer op zijn plaats was geweest. Zo had er wellicht ook meer aandacht kunnen zijn voor bijvoorbeeld het kampleven van de Romeinse legionair of de ijzertijdsamenleving van Caesars tegenstanders, zoals die van de Nerviërs, Eburonen, Treveri en andere volkeren die nu slechts als gewapende opstandelingen in beeld komen.

Fundamenteler is de geschiedtheoretische kwestie in hoeverre we het verleden van de antieke wereld kunnen reconstrueren ‘wie es eigenlijk geweest’. Het boek kiest daarin een uiterst positivistische kant. Door Caesars numerieke vuistregels te ontcijferen kunnen we tot betrouwbare demografische schattingen komen, en door een gedegen *battlefield archaeology* kunnen we de slagvelden en marskampen van weleer lokaliseren en reconstrueren. De buste van Caesar biedt aanleiding tot een medische diagnose van Caesars geboortefwijking. De archeologie wordt continu ingezet als bewijsmateriaal om het narratief van de geschreven bronnen te bevestigen of aan te vullen, een methodologische benadering die in Lenderings voorwoord als ‘maximalisme’ wordt benoemd. De vraag is of verschillende typen datasets daarmee niet te gemakkelijk in elkaar worden geschoven en of er niet meer ruimte aan de archeologie gelaten dient te worden om haar eigen verhaal, onafhankelijk van de geschreven geschiedenis, te vertellen. Buijtendorp kiest voor een andere epistemologische benadering dan de auteur van deze recensie zou verkiezen, maar slaagt daarmee wel in zijn missie om Caesars campagnes in de Lage Landen tot leven te wekken.

Jip Barreveld, Universiteit Leiden